

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกปัจจุบัน การดำรงชีวิตของมนุษย์ มีปัญหาต่างๆ มากมาย แต่มนุษย์ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในทั้งที่สภาวะต่างๆ ที่ไม่ปกติ เนื่องจากการรู้จักปรับตัว ให้เข้ากับสภาวะของสิ่งแวดล้อม และจัดสรรบริบทชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ โดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่พอเพียง ในการดำรงชีพได้ หากมนุษย์เรียกร้อง หรือทำสิ่งใดที่ฝืนธรรมชาติ ไม่รู้จักการจัดสรรตามส่วนให้เกิดความสมดุล จะทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นไปด้วยความยากลำบาก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นหลักปรัชญาที่ทันสมัย ใช้ได้กับมนุษย์ทุกเชื้อชาติ ทุกภาษา และทุกยุค ทุกสมัย พระองค์ได้ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ปี 2517 เป็นหลักปฏิบัติของประชาชนให้ดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลางบนพื้นฐาน ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยความรู้ คุณธรรม นำสู่สังคมที่สงบสุข ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 – 12 (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมไปถึงการสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและการบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555: 1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้รอดพ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา เป็นหลักปรัชญาที่เน้นย้ำแนวทางการพัฒนา บนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึง ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และเป็นหลักปรัชญาที่ใช้เตือนคนไม่ให้ประมาท แต่ให้ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ที่ถูกต้องตามหลักวิชาและการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

รัฐบาลได้กำหนดแนวทางในการปฏิรูปประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) และฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศ ทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในทุกมิติ โดยเน้นการนำ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ

ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทย จึงให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนไทยในทุกมิติ 2 อย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถเพื่อให้เพียงพอทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังด้วย จิตสำนึกในศีลธรรมและ “คุณธรรม” ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจ โดยใช้หลัก “ความพอประมาณ” ส่งผลให้สามารถอุ้มชูตนเองได้ (Relative Self-Sufficiency) ดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต อุตุน” อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคง ทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น และสังคมที่สงบสันติสุข (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, 2555: 19-23)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ส่งเสริมให้โรงเรียนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในการบริหารงานของโรงเรียน ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาบุคลากร โดยพัฒนาเครือข่ายและขยายผลโรงเรียนตัวอย่าง การจัดการกระบวนการเรียน การสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในโรงเรียนขึ้น โดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินชีวิตและตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ 3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้โรงเรียน พัฒนา หรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 1-5) นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ยังได้กำหนดให้ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียน เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในระดับปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการดำเนินการ ตามกระแสพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อวางรากฐานให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 1-5)

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการได้นำแนวคิดในการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นนโยบาย ที่มุ่งหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสมากขึ้นในการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีปฏิสัมพันธ์และรู้จักการทำงานเป็นทีม ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ รวมทั้งมีโอกาสได้พัฒนาจิตใจให้เห็นคุณค่าของการเป็นคนดี ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวม และที่สำคัญต้องพัฒนาผู้เรียนให้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเองได้ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการนิเทศ ติดตามการดำเนินการตามนโยบาย (เชาวฤทธิ์

จกษกรณ, 2561: 25) ซึ่งจากการดำเนินตามนโยบายพบว่า โดยภาพรวมการดำเนินโครงการส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยวัดจากผลการพัฒนาทักษะของผู้เรียนที่สามารถสร้างผลงานในการประกอบอาชีพและการแข่งขันในระดับต่าง ๆ ของประเทศ (สุเทพ ชิตยวงษ์, 2562: 5) อีกทั้งได้มีการเสนอให้ครูผู้สอนพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560: 125) การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในประเทศฟินแลนด์ผู้นำในด้านการศึกษาโลก ได้มีการคัดเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนสูงมาฝึกหัดครูมีการจับโรงเรียนคู่พัฒนา อีกทั้งมีการย้ายโอนครูจากเมืองสู่ชนบท ชนบทสู่เมือง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การยกระดับคุณภาพครูและยังมีการกำหนดนโยบายที่ให้ครูสอนน้อยลง หาวิธีการให้นักเรียนได้เรียนรู้มากขึ้น นำครูไปฝึกอบรม เพื่อให้รู้ถึงวิธีการหรือแนวทางการสอนให้นักเรียนคิดเป็น ดังนั้นครูจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน จากเน้นเรียนวิชา เพื่อได้ความรู้ ให้เลยไปสู่การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในยุคใหม่ ให้เกิดทักษะ เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูมีหน้าที่เปลี่ยนจากเน้น สั่งสอนไปเป็นการจุดประกายความสนใจใฝ่รู้ (inspire) แก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนและได้เรียนจากการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) ทำให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21จากการลงมือปฏิบัติของตนเองเป็นทีมร่วมกับเพื่อนนักเรียน (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559: 49)

โรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 ได้จัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความ สมดุล ในการพัฒนาทางด้านร่างกาย มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ทุกระดับ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็น ต่อการอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพสุจริตและการศึกษา โดยมุ่งเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญบนพื้นฐาน ความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (โรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย, 2560 : 30) จากการจัดการศึกษาของโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ที่ผ่านมา พบปัญหา ที่เกี่ยวข้องต่อคุณภาพนักเรียน ต่อโรงเรียน และชุมชน สรุปได้ คือ 1) ปัญหาการ จัดการเรียนการสอนที่ต้องรีบแก้ไขที่สำคัญ คือ นักเรียนบางส่วน ขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัยได้กำหนดไว้ เช่น ขาดความรับผิดชอบในงาน ที่ได้รับมอบหมาย ขาดความมุ่งมั่นในการทำงาน ขาดความกระตือรือร้น ในการเรียนรู้ ไม่สนใจ ต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไม่เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ เป็นต้น และปัญหาครูบางส่วนขาดความเข้าใจ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังคงใช้รูปแบบการเรียน การสอนแบบเดิม ๆ ปัญหาที่มีผลกระทบต่อโรงเรียนและชุมชน เช่น ปัญหาสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงไปอย่าง รวดเร็ว ทำให้นักเรียนไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตกเป็นเหยื่อของสังคม เช่น การเสี่ยงต่อการ

ติดสารเสพติดจากแหล่งมั่วสุ่ม อบรมมุขต่างๆ และปัญหาภาครัฐและ เอกชนในท้องถิ่นในการให้ความร่วมมือ หรือสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนาการศึกษาอย่างไม่เพียงพอ จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนานักเรียนเป็นภารกิจของโรงเรียนต้องดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับคุณภาพของนักเรียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งครูเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้สู่นักเรียน โรงเรียนจะต้องจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะในการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถนำ ความรู้ที่ได้ไปใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข ต้องหาวิธีการจัดการจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสมเพื่อสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และมีเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550: 15) โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความขยัน อดทน มีจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ และเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจน ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น ในระดับคุณภาพดีเป็นต้นไป

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาวิธีการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) และใช้กระบวนการ PAOR ตามแนวคิดของเคมมิส และแมกทากาด (Kemmis & Mc Taggart. 1990) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของนิตยา เงินประเสริฐศรี (2544 : 61) ได้กล่าวถึงความสำคัญการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะสะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ทั้งในระดับ ปัจเจกบุคคลและระดับสังคมของการเปลี่ยนแปลง สู่กระบวนการวิจัย แนวทางความร่วมมือระหว่าง ผู้วิจัย กับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้งกระบวนการวิจัยต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระและ ส่งเสริมคุณค่าของชีวิตกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบ ตอบคำถาม ตามสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความต้องการของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการ วิจัยการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการ

เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ต่อกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมายทั้งใน ระดับครอบครัวระดับชุมชน และสังคม โดยรวม เน้นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และการประเมินผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถวัดผล การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จึงเป็น เครื่องมือที่ผู้วิจัย จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อ ต่อยอดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มเป้าหมาย ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบ และส่งเสริม สนับสนุน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อการนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ประกอบด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ซึ่งได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากนักวิชาการ นักการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การออกแบบการเรียนรู้
- 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

4) การวัดประเมินผลการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:PAR) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action)

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้วิจัย ได้ร่วมกัน กำหนดขอบเขตและเนื้อหาในการติดตามและประเมินผลตามตัวชี้วัดของกรอบการดำเนินงานการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยศึกษา 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2551. 20)

- 1) ด้านการเรียนรู้
- 2) ด้านการดำเนินชีวิต
- 3) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 4) ด้านประหยัด
- 5) ด้านการลดรายจ่าย
- 6) ด้านการเพิ่มรายได้

2. ขอบเขตแหล่งข้อมูล

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตแหล่งข้อมูลของการวิจัยออกเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 69 คน รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 71 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:PAR) ใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection)

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย จำนวนทั้งหมด 191 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้วิจัย 1 คน
- 2) ผู้ร่วมวิจัยจำนวน 80 คน ประกอบด้วย
  - 2.1) ข้าราชการครู จำนวน 40 คน ดังนี้
    - 2.1.1) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 5 คน
    - 2.1.2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 5 คน
    - 2.1.3) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ จำนวน 5 คน
    - 2.1.4) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จำนวน 5 คน
    - 2.1.5) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน 5 คน
    - 2.1.6) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาจำนวน 5 คน
    - 2.1.7) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 5 คน
    - 2.1.8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 5 คน

2.2) กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย จำนวน 10 คน

2.3) ตัวแทนผู้ปกครอง 30 คน (ระดับชั้นละ 5 คน)

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 110 คน ประกอบด้วย

3.1) ผู้นำชุมชน จำนวน 20 คน (เลือกจากผู้นำหมู่บ้านในเขตบริการที่มีนักเรียนเข้ามาศึกษาในโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย)

3.2) นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของปีงบประมาณ 2562 จำนวน 90 คน (ระดับชั้นละ 15 คน)

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย จำนวนทั้งหมด 110 คน ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 16 คน
  - 1.1) ข้าราชการครู จำนวน 8 คน ดังนี้
    - 1.1.1) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 1 คน
    - 1.1.2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 1 คน
    - 1.1.3) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ จำนวน 1 คน
    - 1.1.4) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จำนวน 1 คน
    - 1.1.5) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน 1 คน
    - 1.1.6) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา จำนวน 1 คน
    - 1.1.7) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 คน
    - 1.1.8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 1 คน

- 1.2) กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย จำนวน 6 คน
- 1.3) ตัวแทนผู้ปกครอง 2 คน
- 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 94 คน ประกอบด้วย
  - 2.1) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน (เลือกจากผู้นำหมู่บ้านในเขตบริการที่มีนักเรียนเข้ามาศึกษาในโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย)
  - 2.2) นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของปีงบประมาณ 2562 จำนวน 90 คน (ระดับชั้นละ 15 คน)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

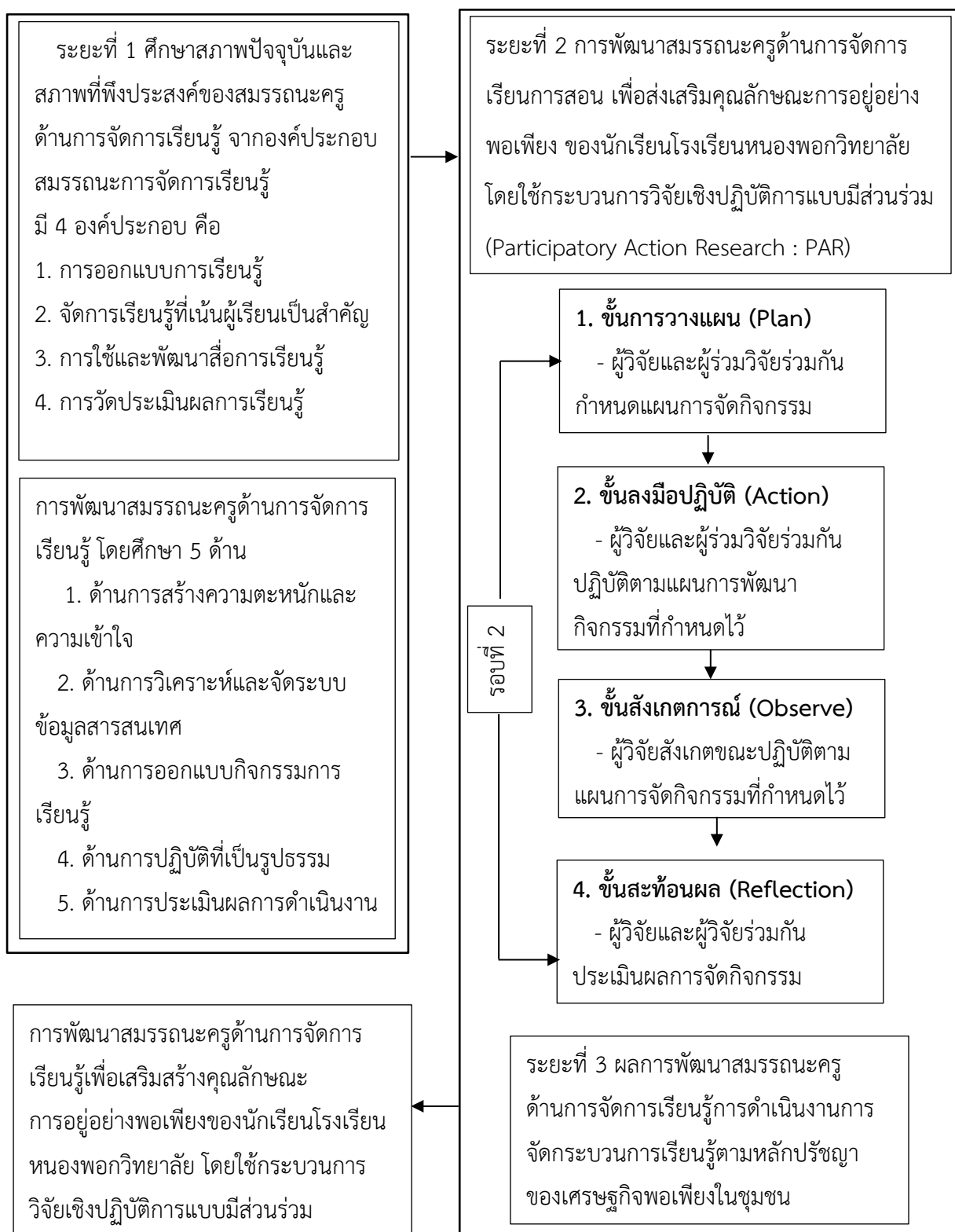
1) ใช้เทคนิคการประชุมระดมสมอง เพื่อวิเคราะห์ ศึกษาวิธีการดำเนินงานและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการเริ่มตั้งแต่วันที่ 24 เมษายน 2561 ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2562

2) ดำเนินการเริ่มตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2561 ถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามผลหลังการจัดกิจกรรม โดยติดตามผลตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2561 ถึง 1 มีนาคม 2562

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ เคมมิส และแม็กแท็กการ์ด (Kemmis and McTaggart) การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น ในวงรอบที่ 1 แล้ว จะเข้าสู่กระบวนการในวงรอบที่ 2 โดยมีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน 2 วงรอบจากขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1.1

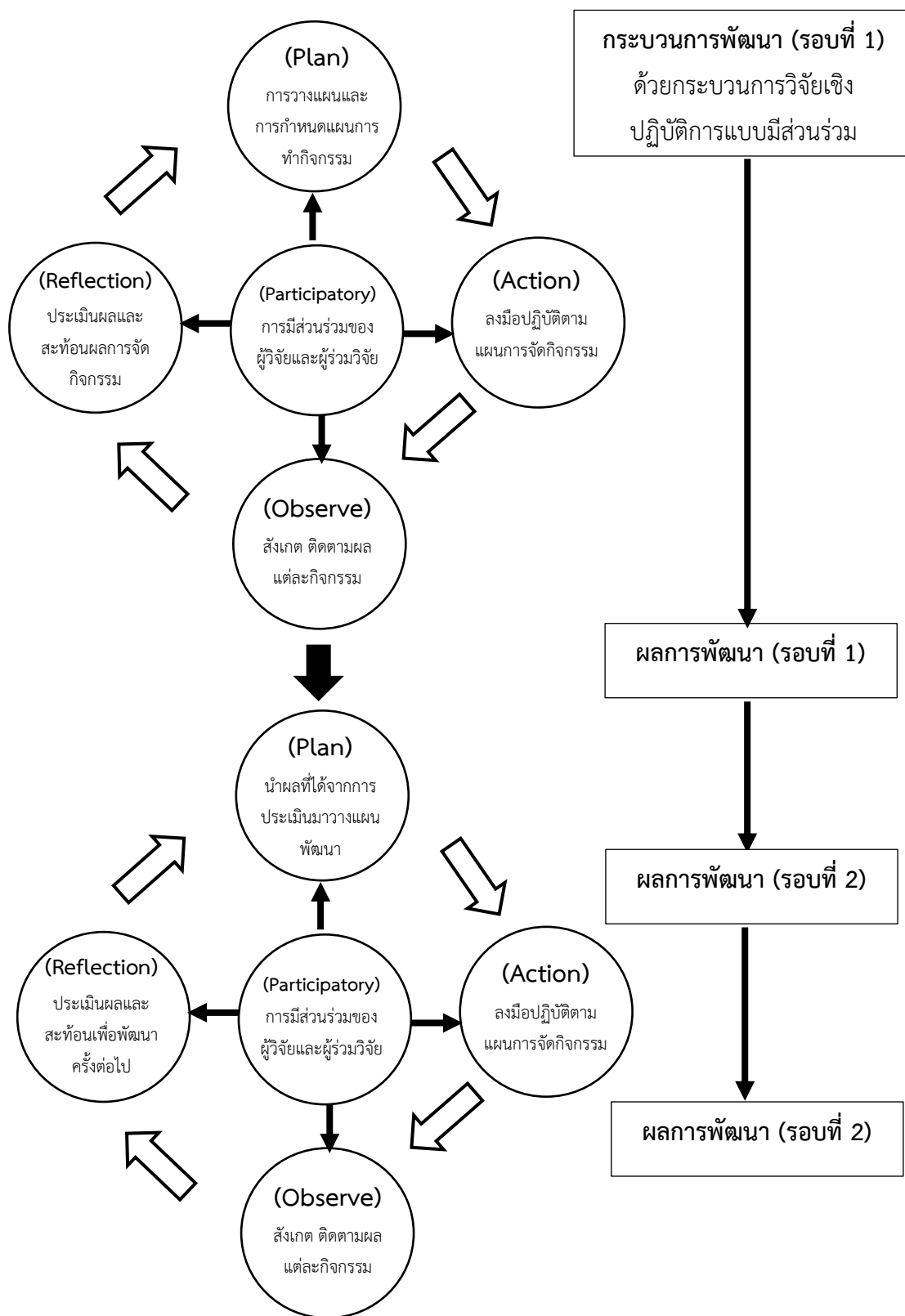
ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการวิจัย

จากภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือ จากคณะครูโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยการร่วมมือกัน วางแผนการวิจัย และลำดับขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ให้ครบทุกด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การวัดประเมินผลการเรียนรู้

2. ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ โดยศึกษา 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ 2) ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ 3) ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และ 5) ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน

เมื่อได้ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ และดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action research) โดยผ่านกระบวนการวางแผนที่มีผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ โดยมีผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยปฏิบัติตามแผนการพัฒนากิจกรรมที่กำหนดไว้ และมีการสังเกตการณ์ขณะที่ลงมือปฏิบัติ ในขั้นสังเกตการณ์นี้ ผู้วิจัยสังเกตขณะปฏิบัติ ตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้ และในที่สุดเข้าสู่การสะท้อนผลโดยมีผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย ประเมินผลกิจกรรม และนำเสนอผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ การดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาสมรรถนะ หมายถึง กระบวนการที่ปรับพฤติกรรมบุคลากรด้านความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ และทัศนคติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานที่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2. สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ให้กับผู้เรียน และสอดคล้องกับความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการศึกษา ทำความเข้าใจในหลักสูตร มาตรฐานและตัวชี้วัดการเรียนรู้ การศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนตามบริบทการเรียนรู้ กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม การกำหนดเทคนิคการเรียนการสอน สื่อการสอนที่เหมาะสม การสร้างเครื่องมือการวัดและแนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในอนาคต

2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการ จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนทั้งระดับบุคคลและกลุ่ม ที่เน้นความต้องการหรือความสนใจ สร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ส่งเสริมบทบาทผู้เรียนให้สามารถสร้างองค์ความรู้ได้เอง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และชุมชน การสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และวิเคราะห์ผลพัฒนาการเพื่อใช้ในการปรับปรุงต่อไป

3) การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์จุดประสงค์ การเรียนรู้ คุณลักษณะและธรรมชาติของผู้เรียน ที่ส่งผลต่อการคิดและสร้างสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงคุณภาพทั้งเวลาและ งบประมาณ การเลือกสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ ขนาดของผู้เรียน ความน่าสนใจ ความยากง่าย สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน ตลอดทั้งการเก็บรักษา และบำรุงรักษาที่สะดวกต่อการใช้งาน นำผลการประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนมาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นต่อไป

4) การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการกำหนดจุดประสงค์ ขอบเขต คุณลักษณะ และวิธีการ ที่ต้องการวัดตามจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับสมรรถนะ คุณลักษณะที่ต้องการวัดตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ การสร้างเครื่องมือวัดและเกณฑ์ในการประเมินผลที่เหมาะสมอย่างหลากหลาย การวิเคราะห์ผลการวัด และประเมินผล เพื่อนำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

5. การเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการเรียนรู้ที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาเสริมสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอยู่อย่างเพียงพอเพียงให้กับนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย

1) ขั้นวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการโดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล นำสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการประชุมระดมสมองค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ตนปฏิบัติจริงในพื้นที่ เพื่อนำมากำหนดเป็นกิจกรรมในการดำเนินงาน

2) ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำเอาแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรม ในขั้นการวางแผนมาดำเนินการ โดยใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมกันปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ บทบาทของผู้วิจัย คอยให้การสนับสนุน ส่งเสริมและให้คำปรึกษา ในส่วนของผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และนำไปข้อมูลสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ และผลการปฏิบัติแก่ผู้วิจัย

3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เป็นขั้นสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติ ผลของการปฏิบัติ สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดในการปฏิบัติ โดยใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมกันปฏิบัติ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในพื้นที่ตามแผนปฏิบัติงานที่วางไว้ในแต่ละกิจกรรม

4) ขั้นสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจร เพื่อการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ สรุปผลการติดตาม ตรวจสอบมาสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกันหรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ โดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุง และวางแผนการปฏิบัติต่อไป

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ แก่ปัญหาเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเองและการใช้วิจญาณญาณภายใต้กรอบบรรณาธิยอมรับกัน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การวางแผน (Planning) เริ่มต้นด้วยสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคคลภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการให้แก้ไขตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร

2) การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในชั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยการวิเคราะห์หรือพิจารณาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงาน ประกอบไปด้วยเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะมีที่ยืดหยุ่นปรับได้

3) การสังเกต (Observation) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยเครื่องมือการเก็บข้อมูลเข้าช่วย

4) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นการข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกันกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมมองต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และของระบบการศึกษาที่ประกอบการอยู่ โดยผ่านการถกอภิปรายปัญหา การประเมินโดยกลุ่มจะทำให้ได้แนวทางของการพัฒนาขึ้นตอนการดำเนินกิจกรรมและเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การปรับปรุงและการวางแผนการปฏิบัติต่อไป

7. คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง ความสามารถพึ่งตนเองได้ดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณรอบคอบอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลโดยการนำความรู้และหลักคุณธรรมมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในการตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และปรับตัวเพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตามระดับการอยู่อย่างพอเพียง 4 ระดับ ได้แก่

- 1) การรู้จัก เป็นความสามารถในการเรียนรู้ในเรื่องการอยู่อย่างพอเพียงมีองค์ประกอบอะไรบ้าง เป็นขั้นการรับรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งก็สามารถเทียบได้กับความเชื่อเป็นขั้นแรกของความรู้สึก ความรู้สึกจึงถือกำเนิดจากประสบการณ์การรับรู้ประสาทสัมผัสทั้งหลายที่รับรู้มาแล้วจากการรู้จัก
- 2) การชื่นชอบ เป็นขั้นการประเมินความรู้สึกขั้นแรกว่าชอบมากหรือชอบน้อยดีมาก หรือดีน้อย ขั้นนี้เป็นการแสดงความรู้สึกเข้มข้นขึ้น แต่การจะเกิดระดับความชื่นชอบได้จะต้องมีความรู้สึกในระดับแรกก่อน เช่น ถ้ารู้ว่าการอยู่อย่างพอเพียงจะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดี ก็จะทำให้ชื่นชอบที่จะใช้ชีวิตแบบพอเพียง ดังนั้นการจะเกิดความชื่นชอบจึงเกิดจากการประเมินเป้าหมายตัวใดตัวหนึ่ง ว่าเกิดจากการรู้จักและความเชื่อต่อเป้าหมายนั้นอย่างไรในขั้นนี้เป็นขั้นแสดงความรัก ความเกลียดเกิดขึ้นอย่างแจ่มแจ้ง
- 3) การยึดมั่น เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากความรู้สึกระดับที่ผ่านมา แต่ระยะเวลาและความรู้สึกไต่ตรงจะยาวนานกว่าระดับที่ผ่านมา ความรู้สึกระดับนี้เป็นความรู้สึกมั่นคง พอใจอย่างยิ่งที่จะยึดมั่นมาเป็นของตนเอง เรียกว่าเป็นขั้นเกิดศรัทธา ความเข้มข้นของความรู้สึกอยากกระทำ หรือความรู้สึกไม่อยากที่จะกระทำจะเข้มข้นเป็นลำดับ
- 4) การสร้างนิสัยเฉพาะ จากความรู้สึกที่ยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกดีหรือเลวต่อสิ่งนั้นก็ตกผลึก ทำให้ผู้นั้นกระทำพฤติกรรมนั้นอยู่เป็นประจำก็จะกลายเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะบุคคลนั้น ๆ ขึ้นได้ ลักษณะความรู้สึกตั้งแต่ระดับแรก ๆ จะผสมผสานกันเกิดความเข้มข้นและความแน่นอนมากขึ้นจนเกิดเป็นความเคยชินต้องทำเป็นประจำ และคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีดังนี้

7.1 ความพอประมาณ หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต แบบพอดี พอเพียง ตามความสามารถ และศักยภาพของคนที่อยู่ และต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมตลอดจน พึงนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตามระดับการอยู่พอเพียง 4 ระดับ ได้แก่ การรู้จัก การชื่นชอบ การยึดมั่นและการสร้างลักษณะนิสัยซึ่งวัดได้จากแบบวัดความพอประมาณ ของชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558: 138) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อคำถามเชิงสถานการณ์ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันในระดับการอยู่อย่างพอเพียง

7.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การนำหลักความรู้ และคุณธรรมมาใช้ในการตัดสินใจในการ ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีการพิจารณาเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบคำนึงถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากการตัดสินใจเลือกกระทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตามระดับการ อยู่พอเพียง 4 ระดับ ได้แก่ การรู้จัก การชื่นชอบ การยึดมั่นและการสร้างลักษณะนิสัย ซึ่งวัดได้จากแบบ วัดความมีเหตุผล ของชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558: 139) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อคำถาม เชิงสถานการณ์ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันในระดับการอยู่อย่างพอเพียง

7.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง เป็นการเตรียมความพร้อม ความรู้ จิตใจ ทศนคติ ที่จะ รับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งวัดได้ จากแบบวัดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ของชลิตา ลุนสะแกวงษ์ (2558: 141) ลักษณะของแบบวัด เป็นข้อ คำถามเชิงสถานการณ์ชนิด 4 ตัวเลือก ที่มีระดับคะแนนแตกต่างกันในระดับการอยู่อย่างพอเพียง

8. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การตรวจสอบความสำเร็จของการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของ นักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ใช้ในการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานหลังการจัด กิจกรรมอย่างน้อย 3 เดือน ตามตัวชี้วัดที่กำหนด

9. ตัวชี้วัดความสำเร็จ หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความสำเร็จของการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จำนวน 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ

ตัวชี้วัดที่ 1.1 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 1.2 ส่งเสริมให้มีทักษะการพัฒนาร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง

ตัวชี้วัดที่ 1.3 ส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสร้างสรรค์

- 2) ด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 2.1 มีวินัยในการดำเนินชีวิตพึ่งตนเองได้ สามารถยังประโยชน์ต่อผู้อื่น
  - ตัวชี้วัดที่ 2.2 มีความซื่อสัตย์ อดทน อดออม มีเหตุผล ทำงานกลุ่มได้
- 3) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 3.1 ชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
  - ตัวชี้วัดที่ 3.2 แสวงหาสิ่งทดแทนและเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
- 4) ด้านประหยัด ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 4.1 รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
  - ตัวชี้วัดที่ 4.2 รู้จักใช้ทุนและแสวงหาทุนทางสังคม
- 5) ลดรายจ่าย ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 5.1 ลด ละ เลิกอบายมุข
  - ตัวชี้วัดที่ 5.2 ทำกินทำใช้ในครัวเรือน
- 6) เพิ่มรายได้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 6.1 แสวงหารายได้เสริม
  - ตัวชี้วัดที่ 6.2 มีการออมในครอบครัว

9. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ภายใต้ขอบข่ายงานที่กำหนด ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครูโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัยที่ทำการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 5 คน รวมจำนวนครู 40 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย จำนวน 10 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน 30 คน (ระดับชั้นละ 5 คน)

10. กิจกรรมในการพัฒนาสมรรถนะครู หมายถึง วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูด้านความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยมีวิธีการดังนี้

1) การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมร่วมกันเป็นกลุ่มสำหรับระยะเวลาหนึ่ง เน้นการฝึกหรือลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะ/ความเชี่ยวชาญ ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนได้

2) การนิเทศติดตาม หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียน ตั้งแต่ผู้บริหารลงมาในการที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนในโรงเรียนได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

11. สภาพปัจจุบัน หมายถึง ลักษณะการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบัน ตามองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ 4 องค์ประกอบ คือ การออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

12. สภาพที่พึงประสงค์หมายถึง ลักษณะการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบัน ตามองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ 4 องค์ประกอบ คือ การออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นเรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร และให้เป็นไปตามระดับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบ สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย
2. ได้พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. ได้ผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย